

PSST... MATURA

PYTANIE JAWNE 20 · MATURA USTNA 2027–2028

BALLADY I ROMANSE · KONTEKST: DZIADY, CZĘŚĆ II

JEZIORO PAMIĘTA PRZYSIĘGI

Pytanie jawne 20: „Na czym polega ludowa sprawiedliwość? Omów zagadnienie na podstawie znanych Ci ballad Adama Mickiewicza. W swojej odpowiedzi uwzględnij również wybrany kontekst”. Tu pracujemy na Świteziance i Lilijach, z kontekstem drugiej części Dziadów.

TEŻA W JEDNYM ZDANIU

Krzywdą i złamana przysięga nie zostają bez konsekwencji, nawet gdy nie reaguje ludzki sąd. Porządku moralnego pilnują siły nadprzyrodzone; kara wiąże się z czynem sprawcy.

GOTOWE ZDANIA NA EGZAMIN

NA POCZĄTEK

W balladach Mickiewicza ludowa sprawiedliwość polega na tym, że żadna wina nie pozostaje ukryta, a karę wymierza natura albo świat duchów.

NA ZAKOŃCZENIE, PO KONTEKŚCIE

Ballady i „Dziady” część II uczą tej samej ludowej moralności: zło wraca do sprawcy, a krzywdy zmarłych upominają się o sprawiedliwość.

PLAN ODPOWIEDZI KROK PO KROKU

1. Sformułuj zasadę: Co oznacza ludowa sprawiedliwość w tych opowieściach?
2. Ułóż zdarzenia ze „Świtezianki”: Jak wyglądają przysięga, próba i kara strzelca?
3. Zobacz rolę przyrody: Dlaczego jezioro i drzewo nie są tylko dekoracją?
4. Wyjaśnij zbrodnię i puentę „Lilij”: Co pani próbuje ukryć i jak zbrodnia wraca w finale?
5. Porównaj winy i kary: Co łączy ballady, a czego nie wolno w nich utożsamiać?
6. Dodaj kontekst „Dziadów”: Dlaczego Widmo złego pana cierpi głód?

Chcesz mieć to pytanie z głowy? W książce „Psst... matura” masz wszystkie 76 pytań: tezę, gotowe zdania, plan, pułapki i trening — a w tomie 2 wzorcowe wypowiedzi. Zajrzyj: niekazmuliczyc.pl/psst/

SPRAWDŹ SIĘ

Odpowiedz najpierw sam(a) — kierunek odpowiedzi zakryj kartką.

1. Sformułuj zasadę — Co oznacza ludowa sprawiedliwość w tych opowieściach?

KIERUNEK ODPOWIEDZI Krzywda i złamana przysięga nie zostają bez konsekwencji, nawet gdy nie reaguje ludzki sąd. Porządku moralnego pilnują siły nadprzyrodzone; kara wiąże się z czynem sprawcy.

2. Ułóż zdarzenia ze „Świtezianki” — Jak wyglądają przysięga, próba i kara strzelca?

KIERUNEK ODPOWIEDZI Strzelec obiecuje dziewczynie wierność. Gdy znika, ulega pokusie niezwyklej piękności wychodzącej z jeziora. Rozpoznaje w niej tę samą dziewczynę. Jezioro pochtania jego ciało, a dusza cierpi przy drzewie będącym świadkiem przysięgi.

3. Zobacz rolę przyrody — Dlaczego jezioro i drzewo nie są tylko dekoracją?

KIERUNEK ODPOWIEDZI Drzewo było „świadome” przysięgi, a jezioro pochtania strzelca. Przyroda uczestniczy w ujawnieniu i wykonaniu moralnego wyroku.

4. Wyjaśnij zbrodnię i puentę „Lilij” — Co pani próbuje ukryć i jak zbrodnia wraca w finale?

KIERUNEK ODPOWIEDZI Zabija męża, grzebie go w gaju i zasiewa grób liliami. Boi się kary i powracającego widma. Na ślubie wieniec z lilii prowadzi do kłótni braci. Zjawia się zabity mąż, a świątynia zapada się pod ziemię.

5. Porównaj winy i kary — Co łączy ballady, a czego nie wolno w nich utożsamiać?

KIERUNEK ODPOWIEDZI Łączy je zasada nieuchronności moralnej odpowiedzialności i udział sił nadprzyrodzonych. Strzelec łamie przysięgę, pani zabija męża. To różne czyny, więc ich nie upraszczamy do „tej samej winy”.

6. Dodaj kontekst „Dziadów” — Dlaczego Widmo złego pana cierpi głód?

KIERUNEK ODPOWIEDZI Za życia był bezlitosny dla poddanych. Po śmierci cierpi głód, a ptaki utożsamione z jego ofiarami odbierają mu pokarm. Kara odzwierciedla jego wcześniejsze postępowanie i przekazuje ludową naukę o odpowiedzialności.